

2. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі / В. Гьосле ; [пер. з нім., прим. та післямова А. Єрмоленка]. – К. : Лібра, 2003. – 248 с.
3. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Б.Ф. Ломов. – М. : Наука, 1984. – 445 с.
4. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – [2-е изд.]. – М. : Педагогика, 1976. – 416 с.
5. Рудакевич М. Кодекс етики як засіб регулювання професійної поведінки державних службовців / М. Рудакевич // Вісн. УАДУ. – 2002. – № 1. – С. 291–297.
6. Сутор Б. Малая политическая этика / Б. Сутор // Политическая и экономическая этика / пер. с нем. С. Курбатовой, К. Костюка. – М., 2001. – С. 29–177.
7. Goodnew Frank J. / Politics and administration / Frank J. Goodnew. – N.Y. : Macmillan, 1900. – P. 7–11.

СОКИРКО О.С.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОГО НАВЧАННЯ ПЛАВАННЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

Серед категорії людей з особливими потребами значна кількість тих, хто має порушення слуху. Натомість практика показує, що за умови відповідної, своєчасної і цілеспрямованої роботи особи з порушенням слуху достатньо ефективно опановують програму загальноосвітньої і професійної підготовки.

Недостатність у мовній діяльності, зменшення обсягу інформації, що отримують глухі внаслідок ураження слуху, позначається на розвитку всіх пізнавальних процесів, а це, у свою чергу, накладає відбиток на розвиток рухового аналізатора і на оволодіння майже всіма видами рухових навичок. Це вимагає здійснення спеціальної корекційно-компенсаторної роботи, спрямованої на вдосконалення їх рухової сфери, яка базується на компенсаторних перебудовах усього розвитку глухих дітей.

Проблемі корекційної роботи з дітьми, що мають порушення слуху, присвячено дослідження Н. Байкіної [1], Л. Виготського [3], Л. Глибокової [2], Яшунської [5] та ін. Ними визначено можливості корекції недоліків рухової активності глухих дітей засобами фізичних вправ. Доведено, що плавання позитивно впливає на діяльність серцево-судинної і дихальної систем, завдяки плаванню підвищується життєва ємність легень, збільшується інтенсивність обмінних процесів.

Проте проблема розвитку психофізичної сфери дітей дошкільного віку з порушенням слуху засобами плавання не була предметом спеціального дослідження.

Мета статті – формування умінь адаптивного плавання у глухих дітей дошкільного віку.

При навчанні техніці плавання глухих дошкільників застосовували наочні та практичні методи навчання. Наочний метод передбачав використання у роботі з глухими дітьми 5–6 років не тільки зорове сприйняття, а й асоціації, які виникають у них при образному поясненні плавальних вправ. Наприклад: “Пірнаємо, як дельфін”, “Випускаємо водичку, як кит”, “Робимо ніжками фонтан”, “Працюємо руками, як млин” тощо.

У процесі навчання для полегшення пояснень конкретних плавальних завдань глухим дітям дошкільного віку нами використовувалися постійні й тимчасові орієнтири (поперечні й поздовжні лінії на дні басейну, різні кольори забарвлення доріжок, прапорці на бортиках, встановлені у певному місці від старту тощо). Для оптимізації процесу навчання глухих дітей, а також їх адаптації до психофізичних особливостей розвитку була використана система жестів Н. Булгакової [2], застосовувана при навчанні техніці плавання глухих людей різного віку. Ця система жестів була нами істотно розширена, доповнена і конкретизована відповідно до потреб глухих дітей дошкільного віку.

Крім загальноприйнятих жестів, використовуваних вчителями фізичної культури, вихователями в роботі з глухими дітьми, наприклад, “Помилка”, “Спочатку”, “Не бавтеся!”, “Виконуйте!” тощо, було розроблено і спеціальні жести, які дають змогу прискорити освоєння дітьми техніки виконання плавальних вправ (положення кінцівок, гребкових поверхонь, моменти найбільшого докладання зусиль, характеристика темпу і ритму рухів). До таких було віднесено 25 жестів. Для забезпечення техніки безпеки при роботі з глухими дітьми на воді, а також їх орієнтуванні у водному середовищі та корекції рухів у воді всі спеціальні жести були попередньо розучені з дітьми на суші й освоювалися одночасно з технікою плавальних вправ, тільки потім ці жести застосовувалися при роботі з глухими дітьми у воді.

З практичних методів, які застосовувалися при навчанні навичкам адаптивного плавання глухих підлітків, основне місце належало ігровому методу. Використання цього методу передбачало організацію рухової діяльності тих, хто займається, на основі змісту, умов і правил ігор. Також застосовувався метод інтегрованого навчання: два рази на місяць проводилися спільні заняття у воді з однолітками та спортсменами високої кваліфікації, які чують. На інтегрованих заняттях використовувалися вправи в парах з підтримкою партнера (у яких ті, що чують, виступали помічниками тренера-викладача) і демонстрація спортсменами високої кваліфікації, які чують, окремих вправ або техніки плавання в більш досконалому виконанні.

Для нівелювання таких явищ, як стрес, пов'язаний з оцінюванням виконаних дій, нами застосовувалося оцінювання прогресу в навчанні; приділялося більше уваги засвоєнню ключових понять; використовувався спосіб поетапного засвоєння нового матеріалу, який давав глухим дітям 5–6 років зрозуміти, що вони відповідальні за виконання завдань. При цьому їм надавалася свобода вибору, приділялося більше уваги емоційним потребам і поведінці, яка змінюється у кожної дитини з утратою слуху. Також широко використовували об'єднувальні види діяльності (рухливі ігри на суші та у воді).

Рухливі ігри застосовувалися як на додаткових (на суші), так і на основних заняттях (у воді). Вони були спрямовані на всебічний розвиток рухових якостей і здібностей, формування умінь і навичок, розширення фонду рухових дій глухих дошкільників, а також на формування стійкого й по-

зитивного інтересу до занять фізкультурою і плаванням. Всі ігри, що застосовувалися на заняттях із глухими дітьми 5–6 років, були розділені на дві групи: рухливі ігри на суші та у воді.

Ігри, що застосовуються на заняттях на суші, були спрямовані на розвиток швидкості, спритності, орієнтації в просторі, уваги. Тривалість кожної гри на суші не перевищувала кількох хвилин. Основними критеріями що визначали тривалість гри, були ознаки втоми глухих дітей і зниження інтересу до гри. Під час проведення ігор на заняттях на суші з глухими дітьми спочатку пропонувалися ігри знайомі дітям, потім в них вносили певні зміни або доповнення, пов'язані з ускладненням умов або навчання нових рухів. Для оптимізації процесу пояснення сюжету, правил і рухових дій нових ігор застосовували допомогу однолітків, якічують, і дорослих, які брали участь у “показовій” грі як зразок. Така допомога у великій мірі сприяла скороченню часу пояснення. Крім того, до практичних методів, які застосовувались при навчанні адаптивному плаванню глухих дітей, належали методи навчання руховим діям: розчленовано-конструктивний і цілісний методи, що застосовувалися комбіновано. Розчленовано-конструктивний метод передбачав розчленовування рухової дії на окремі фази або елементи з почерговим їх розучуванням і наступним поєднанням у єдине ціле. Наприклад, вивчення окремо рухів руками, потім ногами, потім об'єднання рухів у цілісну рухову дію. Цілісним методом освоювалися окремі деталі, елементи або фази рухів, але не ізольовано, а в загальній структурі руху, шляхом акцентування уваги глухих дітей на необхідних частинах техніки.

У процесі формування навичок адаптивного плавання у глухих дошкільників нами застосовувалася паралельно-последовна система навчання плавання, яка передбачала одночасне освоєння двох стилів – кролю на грудях та спині. Загальна последовність навчання навичкам адаптивного плавання складалася з таких кроків:

1. Демонстрація досліджуваного способу плавання і його елементів.
2. Вивчення системи жестів, пов'язаних з організацією глухих дітей на заняттях адаптивним плаванням, оцінюванням виконання плавальних вправ, а також особливостями виконання техніки й основними помилками при виконанні глухими дітьми 5–6 років досліджуваних елементів (положення кінцівок, гребкових поверхонь, моменти найбільшого докладання зусиль, характеристика темпу й ритму рухів).
3. Практичне ознайомлення з формою плавальних рухів на суші (виконання імітаційних і підвідних вправ, які створювали у глухих дітей уявлення про просторові, часові й силові характеристики рухів).
4. Оволодіння елементами способу адаптивного плавання та різних їх поєднань у воді (застосування різних вправ, спрямованих на формування необхідних рухових навичок і розширення рухового фонду глухих дошкільників).

Освоєння окремих елементів способів плавання у воді проводилося в такому порядку: попереднє вивчення рухів у воді в опорному положенні без просування (спираючись на бортик або дно басейну), потім – у поєд-

нанні з ходьбою по дну басейну, вивчення рухів з рухливою опорою (опора на плавальну дошку, надувні предмети), освоєння плавальної навички в безопорному положенні з просуванням (ковзання з наступними рухами кінцівками).

Основним методом для вирішення завдань цього етапу був ігровий метод. Засоби – різні вправи, ігри та ігрові дії, пов'язані з виконанням найпростіших рухових дій у воді. На цьому етапі на заняттях на суші розучували такі рухи: різні стійки і положення, виси, перекиди і угруповання, переміщення кроком, на носках, на п'ятах, бігом, махи руками, стрибки, вправи з предметами (м'ячами, гімнастичними палицями). Основними вимогами до виконання вправ були дотримання просторових і часових характеристик рухів. Для забезпечення оптимальної структури рухів застосовувалася пряма допомога тренера, що забезпечувало додаткову інформацію глухій дитині про структуру руху і розширювало її руховий досвід.

Навчання нових дій на цьому етапі відбувалося в такій послідовності. Спочатку схематично показували модель дії на малюнку. Малюнок залишався на видному місці, щоб кожна дитина могла його побачити. Потім виконувався показ руху. Наступним кроком було виконання за допомогою прямої допомоги тренера або помічників, якічують. На початку навчання створювалися умови, які сприяли полегшенню умов виконання досліджуваних дій. Наприклад, виконання перекиду на початку навчання виконувалося в похилій площині. Потім у міру первісної стабілізації умінь, кількість прийомів що сприяють полегшенню умов, поступово зменшували і наближали умови виконання до цільових.

Як було вказано раніше, велике значення для ефективності навчання на цьому етапі мали рухливі ігри. Для вирішення завдань цього етапу використовували різноманітні ігри, які сприяли засвоєнню глухих дітей з водним середовищем, та навчанню первинним плавальним навичкам. На цьому етапі, крім помічників, у воді перебував і керівник, для максимально результативного використання ігрового методу. Ігри застосовуються у воді, розглядалися і пояснювалися на суші для подальшого практичного освоєння у воді.

Застосування тих чи інших ігор залежало від цілого ряду чинників, а саме емоційного стану дітей, рівня їх працездатності та мотивації тощо. У зв'язку з цим так само, як і на заняттях, на суші у воді спочатку застосовували знайомі ігри, а також найбільш улюблені дітьми. Потім переходили до нових ігор, до змісту яких включали нові рухові дії або вміння. У разі виникнення ускладнень вносили зміни для полегшення умов або пропонували іншу гру.

Слід відзначити основні труднощі, які відчували глухі діти в процесі навчання плавання: при навчанні глухих дошкільників навичкам плавання, пов'язаних з освоєнням водного середовища (видихи у воду, пірнання, спливання і лежання на воді), виникали труднощі з виконанням видиху у воду через ніс або рот, швидкого вдиху, затримки дихання. Для усунення цих недоліків застосовувалися вправи, спрямовані на засвоєння правильно-

го виконання дій, а також різновидів дихання, застосовуваного плавцями (безперервного і вибухового): виконання багаторазових видихів у воду через ніс і рот, виконання повного видиху у воду як головної умови виконання швидкого вдиху, вправи із затримкою дихання.

При навчанні рухам ніг і рук кролем найбільш складним для глухих дітей 5–6 років виявилось виконання плавних і ритмічних рухів, а також узгодження рухів ніг та рук. Для подолання й усунення цих труднощів застосовувалися такі методичні прийоми: виконання вправ у парах і полегшення умов виконання вправ.

При навчанні техніки плавання кролем, як на грудях, так і на спині, у глухих дітей основні ускладнення полягали у невмінні погодити безперервні рухи кінцівками з диханням у тому ритмі, що визначається структурою способу плавання. Виходячи з цього, глухим дітям пропонувалося поетапне освоєння техніки виконання цього виду вправи.

Висновки:

1. Метод наочного навчання відіграє найбільш важливу роль при навчанні плавання глухих дітей 5–6 років, оскільки найбільш зручний для їх сприйняття. У процесі наочного навчання використовувались не лише зорове сприйняття, а й асоціації, які виникали при образному поясненні.

2. На початку навчання плавання глухих дітей основну увагу необхідно приділяти вправам, які характеризують ступінь опанування основних навичок плавальних рухів.

3. Взаємозв'язок і взаємозумовленість використання наочного і практичних методів навчання значно скорочують період засвоєння техніки плавальних рухів.

4. Використання жестів, а також карток із завданнями, малюнків у роботі з глухими дітьми дошкільного віку значно інтенсифікують процес їхнього навчання плавання.

Література

1. Байкіна Н.Г. Физическое воспитание в школе глухих и слабослышащих : учеб. изд. / Н.Г. Байкіна, Б.В. Сермеев. – М. : Сов. спорт, 1991. – 64 с.
2. Глубокова Л.В. Музыкально-ритмические занятия в младших классах школы для глухих детей / Л.В. Глубокова, Е.З. Яхнина // Дефектология. – 1987. – № 4. – С. 46–51.
3. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка / Л.С. Выготский // Вопросы психологии. – 1966. – № 6. – С. 62–76.
4. Оздоровительное, лечебное и адаптивное плавание / [Н.Ж. Булгакова, С.Н. Морозов, О.И. Попов и др.]. – М. : Академия, 2005. – С. 364–365.
5. Яшунская Н.Г. Музыкальное воспитание глухих дошкольников / Н.Г. Яшунская. – М. : Просвещение, 1986. – 317 с.

СОШЕНКО С.М., ПИЛИПЕНКО М.М.

УРАХУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АБІТУРІЄНТІВ У ПРОЦЕСІ ДОВУЗІВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Освітня діяльність у процесі довузівської підготовки (далі – ДП), як цілеспрямована передача та засвоєння знань, досвіду, спрямована на свідоме професійне самовизначення особистості, передбачає навчання на за-